

แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาaram The Developmental Guidelines for Buddhism Oriented School Administration of Kongkaram School

¹สมศักดิ์ แป้นเกิด ²นุชนรา รัตนศิริประภา ³ชัตติยา ดั่งสำราญ

¹ Somsak Paenkoet ² Nuchnara Rattanasiraprapha ³ Khattiya Duangsamran

^{1,2,3} คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

^{1,2,3} Faculty of Education, Silpakorn University

¹ Corresponding author, e-mail: somsak423@kongkaram.ac.th

Received June 19, 2024; Revised December 28, 2024; Accepted: December 31, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาaram และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาaram การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของโรงเรียนคณาaram จำนวน 93 คน และ พระสอนศีลธรรม จำนวน 4 รูป รวมทั้งสิ้น 97 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1.การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาaram โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเทศจากมากไปน้อย ดังนี้ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ การเตรียมการ การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด และการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง 2. แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาaram ประกอบด้วย 11 แนวทาง ดังนี้ 1) จัดตั้งเว็บเพจโรงเรียนวิถีพุทธ 2) คณะกรรมการมีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 5 ปี 3) หลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธต้องมีอัตลักษณ์ชัดเจน 4) ส่งเสริมกิจกรรมด้านวิถีพุทธให้นักเรียน และครูสม่ำเสมอ 5) แผนพัฒนาบุคลากรสอดคล้องกับแนวทางวิถีพุทธ 6) คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถีพุทธสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน 7) สรรหา แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาจากตัวแทนโรงเรียน วัด และชุมชน 8) แบบนิเทศการสอนต้องบูรณาการกระบวนการทางวิถีพุทธ 9) การนิเทศ ต้องประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 10) สร้างภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ และ 11) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธให้แก่ผู้สนใจ

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ; โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคณาaram

Abstract

The purposes of the research were to 1) determine the Buddhism Oriented School administration of Kongkaram School and 2) study the developmental guidelines for Buddhism Oriented School administration of Kongkaram School. This study adopted a descriptive research design. The research sample consisted of 93 officers and 4 monks who teach morality, totaling 97 participants. Two research instruments were utilized: an opinionnaire and a focus group discussion. Frequency, percentage, means, standard deviation, and content analysis were applied to statistical data to report findings. The results of this research were as follows: 1. The Buddhism Oriented Schools administration of Kongkaram School. In general majority of the results are very good in every way ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.46) by arranging accordingly from mathematics means with the most to the least as followed: The management of conditions and components, the preparation, the development of TRI SIKKHA (Trinity of Education), the evaluation and dissemination performance, the support and responsibility, the continual improvement and development. 2. There are 11 developmental guidelines for the Buddhism Oriented School administration of Kongkaram School: 1) Setting a webpage of the Buddhism Oriented School. 2) The committee has at least 5 years of experience working at Kongkaram School. 3) The curriculum of the Buddhism Oriented School must have a clear identity. 4) Regularly promote Buddhist activities for students and teachers. 5) Prepare a personnel development plan following Buddhist principles. 6) Create an operations manual for the Buddhism Oriented School that is tailored to the school's context. 7) Recruit and appoint an advisory committee comprising school, temple, and community representatives. 8) Teaching supervision models must incorporate Buddhist processes. 9) Continuous evaluation of supervision is necessary. 10) Build networks to support the implementation of Buddhism Oriented School activities, and 11) Establish learning centers within the Buddhism Oriented School for those interested in Buddhist studies.

Keywords: The Buddhism Oriented School Administration; Buddhism Oriented School; Kongkaram School

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนรับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย และการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มี

วินัย ภูมิใจในประเทศชาติ มีความสามารถ และเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน มีความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรม แห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ.2566 – 2570) ที่ต้องการพัฒนาประชาชนในประเทศให้สมดุลทั้งทางวัตถุ และจิตใจควบคู่กันไป ให้คุณธรรมนำการพัฒนาสร้างสังคมแห่งคุณธรรมตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายใต้วิสัยทัศน์สังคมไทยมีคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทย อยู่ ร่วมกันด้วยความสันติสุขในประเทศ ในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน (กรมศาสนา, 2565)

โรงเรียนวิถีพุทธเกิดขึ้นในช่วงปลายปี 2545 เป็นการจัดการบริหารโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่เป็นรูปแบบใหม่มุ่งหวังช่วยในการผลักดันเด็กและเยาวชนไทยได้พัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านความเป็นมนุษย์ที่ต้องดำรงตนอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ให้เด็กและเยาวชนได้เป็นคนดี คนเก่ง สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางการปฏิรูปการบริหาร การศึกษาที่ยึดหลักองค์รวมของหลักไตรสิกขา โดยมีเป้าหมายเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เกิด การเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ มุ่งเน้นการพัฒนาตามหลัก พุทธศาสนาส่งเสริมความเจริญงอกงามตามลักษณะของหลักปัญญาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งหลักสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ กรอบความคิดของรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธนั้นต้องการมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดย ผู้เรียนต้องเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง รวมถึงการฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ของนักเรียน (พัชฎาภรณ์ กลับส่งรัตนบุรี และคณะ, 2563) จึงทำให้เห็นว่าการศึกษาที่แท้จริง คือ การ พัฒนาชีวิตของบุคคลให้สมบูรณ์ต้องควบคู่กับการสร้างสรรค์อารยธรรมที่ยั่งยืน ซึ่งการศึกษาที่ขาด การพัฒนาชีวิตควบคู่กับอารยธรรม จะนำไปสู่การขาดดุลยภาพของชีวิต จนเป็นสาเหตุของวิกฤต ปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในอนาคตจำเป็นต้องสร้างความสมดุลให้ เกิดขึ้น จึงมีความเห็นตรงกันว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน โดยได้นำเอาหลักการ ของพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการเรียนการสอนโดยมุ่งส่งเสริมกิจกรรมด้านวิถีพุทธ (พระ มหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ, 2562)

จากการรวบรวมข้อมูลจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ และรายงานผลการ พัฒนางานการพัฒนางานโครงการการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรม และ จริยธรรมนักเรียน ซึ่งได้สังเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรม ได้ พบปัญหาดังนี้ 1) โรงเรียน คณาธรรมได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2550 และได้รับรางวัลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานรุ่นที่ 3 ในปีการศึกษา 2562 โรงเรียนมีนโยบายในการ จัดกิจกรรมแต่ละด้านในแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธโดยยึดหลักธรรมาธิปไตยมาแล้วเป็นระยะเวลา รวม 16 ปี จนถึงปัจจุบัน แต่ก็ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนไปเป็นตามเป้าหมายของการจัดการบริหาร ในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธที่ยั่งยืนได้ ทำให้เกิดปัญหาที่เห็นได้ชัดกับผู้เรียน สอดคล้องกับ 2) นักเรียน โรงเรียนคณาธรรมถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง คิดเป็นร้อยละ 30.76 และจัดเป็นกลุ่มมีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 16.98 ของนักเรียนทั้งหมด 2,315 คน โดยจากการรวบรวมข้อมูล ปัญหาของนักเรียนที่ต้องได้รับการ ดูแลช่วยเหลือจากระบบดูแลช่วยเหลือมักเป็นปัญหาทางด้านครอบครัว 3) นักเรียนโรงเรียนคณาธรรม ออกกลางคัน จำนวนทั้งสิ้น 176 คน สาเหตุออกกลางคันของนักเรียนที่สำคัญ คือ ปัญหาเรื่องการทำ ผิดวินัยร้ายแรง ปัญหาทางสุขภาพจิตของนักเรียน ตามลำดับ และ 4) พบปัญหาเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

ของนักเรียนที่ต้องเร่งแก้ไขด้านพฤติกรรม เช่น นักเรียนมีสิ่งเสพติดไว้ในครอบครอง มีการจำหน่ายสิ่งเสพติดในโรงเรียน มีการลักขโมย ชูกรรโชกทรัพย์สินจากผู้อื่น มีการแสดงกิริยาก้าวร้าว มีการสร้างกลุ่มยั่ววุ่นให้เกิดความแตกความสามัคคี มีเพศสัมพันธ์ในโรงเรียน ชอบความรุนแรง ตามลำดับ (โรงเรียนคงคาราม, 2565)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการทำงานการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้เกิดความยั่งยืน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน และสามารถนำผลจากการศึกษาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้สถานศึกษาเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ที่เป็นเลิศของชุมชนและสังคม เพราะแก่นแท้ของหลักพระพุทธศาสนาจะมีผลต่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ถูกจุด เป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในทิศทางที่ถูกต้องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม
2. เพื่อทราบแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ใช้แผนแบบการวิจัยกลุ่มตัวอย่างเดียวศึกษาสถานการณ์ไม่มีการทดลอง (the one-shot, non-experimental case study design)

1. ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของโรงเรียนคงคาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี จำนวน 97 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกตัวอย่างตามโอกาสทางสถิติ (Probability sampling) โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการเปิดตารางประมาณขนาดตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie Robert V. and Morgan, Daryle W, 1970) แล้วเลือกตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภท (Stratified random sampling) จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู และ 3) พระสอนศีลธรรม และประชากรให้ข้อมูลร่วมการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน, รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ, หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม, หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ, ครูผู้สอนวิทยฐานะเชี่ยวชาญขึ้นไป และพระสอนศีลธรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท ดังนี้

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ (Forced choice) สถิติที่ใช้วิเคราะห์คือ ความถี่ (frequency: f) และร้อยละ

(percentage: %) ตอนที่ 2 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นตามแนวทางดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยออกแบบเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert, Rensis., 1961) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ มัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) โดยนำค่ามัชฌิมเลขคณิตที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลตกอยู่ในช่วงใด แสดงว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามอยู่ในระดับนั้น เกณฑ์การแปลความหมายของค่ามัชฌิมเลขคณิต ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, John W., 1981)

2.2 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อทราบแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อเสนอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ซึ่งการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

3. ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1) แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ขั้นที่ 2 สร้างและนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่อง นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence : IOC) ซึ่งพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.5 – 1.00 โดยแบบสอบถามฉบับนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.67 - 1.00 ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่สร้างและพัฒนาไปทดลองใช้ (try out) กับบุคลากรของโรงเรียนวัดจันทราวาส จำนวน 30 ฉบับ มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) โดยใช้วิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1974) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 และขั้นที่ 4 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ นำไปเก็บข้อมูลกับบุคลากรของโรงเรียนคงคาราม จำนวน 97 คน
- 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือโดยมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ออกแบบบันทึกการสนทนากลุ่มตามหลักการองค์ประกอบของการสนทนากลุ่ม และวิธีการดำเนินการสนทนากลุ่ม ขั้นที่ 2 กำหนดประเด็นการสนทนา “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม” เป็นอย่างไร ให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ขั้นที่ 3 กำหนดผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ไว้ทั้งสิ้น 7 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มบริหารวิชาการ 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม 1 คน หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 1 คน ครูวิทยฐานะเชี่ยวชาญขึ้นไป 2 คน และพระสอนศีลธรรม 1 รูป ขั้นที่ 4 ดำเนินการสนทนากลุ่มตามวันเวลาที่กำหนด และขั้นที่ 5 สังเคราะห์แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

4. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อออกหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทราวาสเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือ (try out) 2)

ผู้วิจัยทำหนังสือถึงหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อออกหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนคงคารามเพื่อขอความอนุเคราะห์ในเก็บข้อมูลการตอบแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม และ 3) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถาม และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) มัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม สรุปผลได้ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ดังตารางที่ 1 ตารางที่ 1 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

(n=97)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	การเตรียมการ	4.26	0.49	มาก
2	การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	4.47	0.41	มาก
3	การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	4.24	0.49	มาก
4	การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	4.08	0.61	มาก
5	การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง	4.07	0.62	มาก
6	การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	4.13	0.63	มาก
รวม		4.21	0.46	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.41) ด้านการเตรียมการ ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = 0.49) ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.49) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.63) ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.61) และด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.41 – 0.63 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยการวิเคราะห์การบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ เข้าใจในรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ร่วมสนทนากลุ่ม

ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม 1 คน หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 1 คน ครูวิทยฐานะเชี่ยวชาญขึ้นไป 2 คน และพระสอนศีลธรรม 1 รูป รวมทั้งสิ้น 7 คน จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ประกอบด้วย 11 แนวทาง ดังนี้

2.1 การเตรียมการมี 2 แนวทาง คือ 1) ดำเนินการจัดตั้งเว็บไซต์โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย และ 2) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระดับสถานศึกษาโดยต้องมีประสบการณ์อย่างน้อย 5 ปี

2.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มี 2 แนวทาง คือ 3) ออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียน 4) ส่งเสริมศักยภาพด้านวิถีพุทธให้นักเรียนและครูอย่างสม่ำเสมอ

2.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา มี 2 แนวทาง คือ 5) พัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ โดยจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เช่น กิจกรรมค่ายปฏิบัติธรรมของครูอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง กิจกรรมสัปดาห์ถือศีลปฏิบัติธรรม เป็นต้น 6) จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถีพุทธให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนคงคาราม

2.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด มี 1 แนวทาง คือ 7) สรรหาและแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากตัวแทนโรงเรียน วัด และชุมชนเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อให้คำปรึกษาช่วยเหลือชี้แนะสนับสนุนทั้งความรู้ และสื่อต่าง ๆ

2.5 การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง มี 2 แนวทาง คือ 8) นิเทศการสอน โดยบูรณาการวิถีพุทธให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน 9) ดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ประเมินผลก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังจากการดำเนินงานเสร็จ

2.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มี 2 แนวทาง คือ 10) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ และ 11) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจ

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ผู้วิจัยได้นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน คงคารามอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเทศจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด และด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนคงคารามได้มีหน้าที่บริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้

เป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และจริยธรรมเป็นไปตามกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธอย่างครบถ้วน โรงเรียนได้ตระหนักถึงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และบุคลากรของโรงเรียนให้อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จึงเกิดเป็นเป้าหมาย วิสัยทัศน์ รวมไปถึงแผนงานที่ชัดเจน ให้มีการจัดกิจกรรมแต่ละด้านของโรงเรียนวิถีพุทธ โดยยึดหลักธรรมาธิปไตยนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามหลักไตรสิกขา มีการดำเนินจิตสภาพและองค์ประกอบ อาคารสถานที่ บรรยากาศและปัจจัยต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาตามรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ดึงอัตลักษณ์ของโรงเรียนให้เป็นจุดเด่นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตที่จะส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น” นำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุดและมีการประชุมชี้แจงผลการดำเนินงานประจำปี เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาอุปสรรค การดำเนินงานเป็นระบบที่ชัดเจนอย่างเป็นกลายมิตร์ต่อกัน ทำให้ผลการปฏิบัติงานปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมส่งผลเชิงบวกต่อโรงเรียนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนี้ ศรีทับทิม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน (รัชนี้ ศรีทับทิม, 2562) นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ผลวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าโดยภาพรวมความเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของนรเศรษฐ์ เจริญกิจไธย และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน (นรเศรษฐ์ เจริญกิจไธย และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชะภา ใจชื่อสมบูรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง) ผลการประเมินโครงการพบว่าการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (พิชะภา ใจชื่อสมบูรณ์, 2563)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรม สามารถอธิบายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

2.1 การเตรียมการ แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรม ด้านการเตรียมการ สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ 1) โรงเรียนควรจัดทำเว็บไซต์หรือเว็บไซต์โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์กระบวนการทำงาน เอกสาร คำสั่ง รวมไปถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้กับนักเรียน ครู และชุมชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย 2) โรงเรียนควรมีการสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระดับสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ กำหนดคุณสมบัติให้มีประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนคณาธรรมอย่างน้อย 5 ปี กำหนดวาระต่อเนื่องติดต่อกันอย่างน้อยเป็นระยะเวลา 2 ปี เพื่อให้คณะกรรมการเข้าใจถึงบทบาทและบริบทของโรงเรียนคณาธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของนรเศรษฐ์

เจริญกิจไธทย และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาควรต้องมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารจัดการงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปในโรงเรียนวิถิพุทธ และควรวัดผลประเมินผลการบริหารจัดการภาระงาน มีความมุ่งมั่นในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนวิถิพุทธ สนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูและนักเรียน (นรเศรษฐ์ เจริญกิจไธทย และคณะ, 2566)

2.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มี 2 แนวทาง คือ 1) โรงเรียนควรออกแบบปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิบาลให้เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนและให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นบูรณาการผสมผสานพุทธธรรมหรือสวดแทรกคุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจนตามบริบทของโรงเรียนที่มีแหล่งเรียนรู้เป็นวัดอารามหลวงชั้นโท “วัดคณาภิบาล” โดยต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่สะท้อนการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนควรกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถิพุทธ เน้นการปฏิบัติเพื่อนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา (พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน, 2561) และ 2) โรงเรียนควรส่งเสริมศักยภาพเพื่อความเป็นเลิศด้านวิถิพุทธให้แก่ผู้เรียน และครูอย่างต่อเนื่อง มีเวทีแสดงศักยภาพของผู้เรียนและเวทีนำเสนอนวัตกรรมของครูด้านวิถิพุทธ เน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นตามเป้าหมายของการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติตาม

2.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา มี 2 แนวทาง คือ 1) พัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะที่ดีตามวิถิพุทธ โดยจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เช่น กิจกรรมค่ายปฏิบัติธรรมของครูอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง กิจกรรมสัปปาหิธสถิปฏิบัติธรรม เป็นต้น เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาบุคลากรของโรงเรียนที่มีการโยกย้ายสับเปลี่ยนตำแหน่งได้เข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาอย่างแท้จริง ตระหนักถึงคุณค่าของกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธที่เกิดผลโดยตรงต่อผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนวย มีราคา ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำของจังหวัดหนองบัวลำภู ควรส่งเสริมและฝึกหัดครูให้มีความซื่อสัตย์ มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ให้ครูมีความเข้าใจในด้านวัฒนธรรมแห่งการแสวงหาปัญญา สร้างบทบาทของครูเพื่อความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีงาม (อำนวย มีราคา, 2562) และ 2) โรงเรียนควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถิพุทธให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน เป็นคู่มือการทำงานของบุคลากรของโรงเรียนคณาภิบาล และมีการเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ให้ครู บุคลากรและผู้สนใจได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานตามแนวทางวิถิพุทธ

2.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด มี 1 แนวทาง คือ สรรหาและแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากตัวแทนโรงเรียน วัด และชุมชนเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อให้คำปรึกษาช่วยเหลือชี้แนะสนับสนุนทั้งความรู้ สื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธานคณะกรรมการโดย

ตำแหน่ง กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในการพัฒนาผู้เรียนและชุมชน เป็นผู้ประสานงานการดำเนินงานกับคณะกรรมการระดับสถานศึกษาในโรงเรียน ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ ชี้แนะสนับสนุนทั้งความรู้ สื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชณี ศรีทับทิม ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด มีแนวปฏิบัติที่ดี คือ การดูแลสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างใกล้ชิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนประสบผลสำเร็จ (รัชณี ศรีทับทิม, 2562)

2.5 การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง มี 2 แนวทาง คือ 1) ออกแบบนิเทศการสอนโดยบูรณาการกระบวนการทางวิถีพุทธให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยผู้มีความรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนดำเนินการโครงการการนิเทศให้ชัดเจน ระบุตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการนิเทศให้ชัดเจนด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย เผยแพร่กระบวนการนิเทศติดตามในโรงเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบถึงการดำเนินงานในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้วิธีการที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น กลุ่มไลน์ (Line) เว็บไซต์ (Web Site) หรือ เว็บเพจ (Web Page) และ 2) ดำเนินการนิเทศกำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ประเมินผลก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังจากการดำเนินงานเสร็จ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นร่วมด้วย เพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำ และคณะ ได้ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ยังพบปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชี้วัด มีการติดตามประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตามผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันแต่ละรอบของการประเมิน นโยบายขาดความต่อเนื่อง และขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูและระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธขาดการเก็บข้อมูลแบบรายงานผลการประเมินจากทางโรงเรียน ขาดการจัดระบบสารสนเทศ ส่งผลให้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไม่เป็นตามเป้าหมายที่มีการวางแผนไว้ (พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำ และคณะ, 2562)

2.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มี 2 แนวทาง คือ 1) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ นวัตกรรม และร่วมมือแก้ไขปัญหาให้แก่โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนที่ต้องการเข้าสู่การบริหารโรงเรียนในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธเป็นประจำต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติเดียวกันอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนระดับประถมศึกษาภายในชุมชน เพื่อขยายความรู้ไปสู่ชุมชน เพราะการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธควรเริ่มจากคนในครอบครัวควรสร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัวอย่างเป็นระบบและ 2) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานของโรงเรียนคงคารามเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าไปฝึกอบรมทำงานและเรียนรู้ได้โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกช่วงระดับการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน

การศึกษาของชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย บุญสุน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาตาม แนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามแนวพุทธ จิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบายและ ออกแบบแนวทางที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ในสังคมแบบมีส่วนร่วม ควร มุ่งเน้นให้มีกิจกรรมวิถีพุทธที่มีการปลูกฝังลักษณะที่พึงประสงค์ในวัยรุ่นจนควรได้รับมาตั้งแต่ปฐมวัย เพราะในการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นการพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณกระบวนการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจะเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้นักเรียนเติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี คนเก่ง มี ความสุขจากการปลูกฝังมาจากครอบครัว (สมชาย บุญสุน, 2562)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณคาราม สามารถสรุปผลการวิจัยโดยเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังภาพมโนทัศน์ ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณคาราม

สรุป

แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณคาราม เป็นการปรับปรุง พัฒนาระบบการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธโดยใช้หลักพุทธธรรมบูรณาการกับหลักการบริหาร สมัยใหม่ โดยทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้เป็นแนวทางการบริหารในทิศทางเดียวกัน ให้บรรลุเป้าหมายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ตามกระบวนการ การเตรียมการ การดำเนินการจัด สภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา การดูแล สนับสนุนใกล้ชิด การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางสังคม เกิดการสร้างคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ได้อย่างมีความสุข สามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในทิศทางที่ถูกต้องในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน และนำพาประเทศชาติก้าวสู่นาคตได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารควรศึกษาและให้ความสำคัญกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี (Digital Disruption) ควรให้ความสำคัญกับการนิเทศในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สนับสนุนให้ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทุกระดับ เอาใจใส่ จริงจัง มุ่งมั่นกับการดำเนินการ ให้ตระหนักถึงการพัฒนาผู้เรียน พร้อมด้วยปลูกฝังให้บุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน ให้ความสำคัญกับการแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ร่วมกันให้คำแนะนำช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นระบบ และผู้บริหารโรงเรียนควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อต่อความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

1.2 โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามและกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการสอนตามหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สร้างกลไกให้เกิดการนำหลักธรรมเข้าสู่การเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างจริงจัง สร้างมาตรฐานตัวชี้วัดของทุกกลุ่มสาระให้สอดคล้องกับรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธไปในทิศทางเดียวกัน ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง และชุมชนได้เข้าถึงประโยชน์ของกิจกรรมวิถีพุทธในทุกช่องทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพและเป็นโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.3. โรงเรียนควรจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตามแนวพุทธในโรงเรียนวิถีพุทธ เกิดโรงเรียนต้นแบบวิถีพุทธที่มีแนวปฏิบัติเดียวกันอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาค้นคว้าผู้หน้าที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในยุควิถีชีวิตใหม่

2.2 ควรมีการศึกษาค้นคว้าปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3 ควรมีการศึกษาค้นคว้าการมีส่วนร่วมในชุมชนที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม

เอกสารอ้างอิง

- นรเศรษฐ์ เจริญกิจโณทัย และคณะ. (2566). การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักอริยบท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี* ปีที่ 6 (ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม): 164-178.
- พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน. (2561). การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์* ปีที่ 7 (ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2561): 85.

- พระมหาวิชาญ สุวิชาโน. (2564). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. *วารสารมหาจุฬานาค* *รทรรศน์* ปีที่ 8 (ฉบับที่ 1 มกราคม 2564): 245 - 246.
- พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ. (2562). *โรงเรียนวิถีพุทธ Buddhist oriented School*. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำ และคณะ. (2562) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์* 6 (ฉบับที่ 4 มิถุนายน 2562): 2041.
- พัชฎาภรณ์ กลับส่ง รัตนบุรี และคณะ. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ วัดวังตะขัง* ปีที่ 5 (ฉบับที่ 6): 216-231.
- พิยะภา ใจเชื้อสมบูรณ์. (2563). *การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง)*.การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560) *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134*. ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน): 14.
- โรงเรียนคงคาราม. (2562). *แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ ระยะ 3 ปี 2562-2564*. เพชรบุรี : โรงเรียนคงคาราม.
- โรงเรียนคงคาราม. (2565). *รายงานผลการพัฒนางานโครงการ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน ปีการศึกษา 2565*. เพชรบุรี : โรงเรียนคงคาราม.
- รัชณี ศรีทับทิม. (2562). *การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)*. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร.
- สมชาย บุญสุน. (2562). การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ. *วารสารมหาจุฬาวិชาการ* ปีที่ 6 (ฉบับที่ 2 กรกฎาคม): 253.
- อำนวย มีราคา. (2562). ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารแสงอีสาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน* ปีที่ 16 (ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม): 575-588.
- Best, John W. (1981). *Research in Education*. 4th ed. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Cronbach, L.J. (1974). *Essentials of Psychological Testing*. 3rd ed. New York: Harper & Row.161.
- Krejcie, Robert V. and Morgan, Daryle W. (1970). *Determination Sample size for reserch activities. Education and Psycology Measurement*. 30(3), pp. 508.
- Likert, Rensis. (1961). *New Pattern of Management*. New York: McGraw – hill.